

van het huwelijk van eiser op verzet in de bijgebrachte documenten met betrekking tot NV B.-I. (zelfs de datum van het huwelijk wordt niet bijgebracht) leidt de Rechtbank af dat verweersters op verzet te goeder trouw zijn en hun rechten behouden.

De rechtsvoorganger van verweersters op verzet mocht eiser op verzet dan ook terecht beschouwen als eigenaar van de in pand gegeven waardepapieren, zodat zowel de inpandgeving zelf, als het verzoek tot pandverzilvering volledig correct verlopen is.

OM DEZE REDENEN,

DE RECHTBANK,

Alle andere en meer omvattende besluiten verwerpend.

Verklaart het verzet ontvankelijk, maar ongegrond en wijst eiser op verzet er volledig van af, met veroordeling van eiser op verzet tot de kosten begroot op TIENDUIZEND ZESHONDERD NEGENENZESTIG FRANK dagvaardingskosten en ZESDUIZEND DRIEHONDERD FRANK rechtsplegingsvergoeding.

Verklaart het vonnis uitvoerbaar niettegenstaande alle aangewende rechtsmiddelen.

(...)

Gezond verstand in pand – pandverzilvering en de rechten van de echtgenoot van de pandgever

1. Een vennootschap V. verkrijgt bij bank B. een investeringskrediet ten belope van 20 miljoen BEF. Ter waarborging van het krediet geeft een derde D. effecten in pand aan de bank. Daarnaast verkrijgt de bank een hypotheek op een aantal bouwgronden.

Vennootschap V. lost de schuld niet af en gaat failliet. De bank dient een verzoekschrift tot pandverzilvering in. De derde-pandgever verzet zich tegen de pandverzilvering. De argumentatie van de derde-pandgever bestaat uit verschillende luiken. Ten eerste, aldus de derde D., zou de bank eerst moeten overgaan tot hypotheekuitwinning, alvorens over te gaan tot pandverzilvering. Ten tweede houdt D. voor dat hij ernstig benadeeld zou worden als het eventueel surplus van de verkoop van de verpande effecten in de chirografaire boedel zou vallen. Ten derde beweert D. dat de verpande effecten toebehoren aan het gemeenschappelijk huwelijksvermogen, terwijl de inpandgeving werd toegestaan zonder instemming van de echtgenote, zodat de inpandgeving vernietigbaar zou zijn op grond van de artikelen 1419 en 1422 B.W.

2. De Voorzitter der Rechtbank van Koophandel te Leuven schuift in een beschikking van 19 juni 1998 de argumentatie van de derde-pandgever resoluut terzijde. Ten eerste overweegt de Voorzitter dat er geen enkele wettelijke verplichting bestaat voor de bank om eerst over te gaan tot hypotheekuitwinning en pas daarna tot pandverzilvering (of omgekeerd). Op het tweede argument van de derde-pandgever (ernstig nadeel indien het surplus in de chirografaire boedel terechtkomt), vindt men in de beschikking geen expliciet antwoord. Impliciet zou men uit de overwegingen m.b.t. het eerste argument kunnen afleiden dat het tweede argument niet geacht wordt stand te houden. Meer bepaald haalt de Voorzitter een passage aan uit de overeenkomst tot inpandgeving, waarin de partijen overeenkomen dat de bank mag overgaan tot pandverzilvering bij niet-betaling van de lening, en dat zij de opbrengst van de pandverzilvering mag aanwenden voor de schuldaflossing, zonder dat de pandgever enige exceptie kan opwerpen. Aangaande het

derde argument (de verpande effecten behoren toe aan de huwelijksgemeenschap – het pand werd toegestaan zonder instemming van echtgenote) overweegt de Voorzitter het volgende. Indien het zo zou zijn dat de verpande effecten toebehoren aan de huwelijksgemeenschap, en indien de inpandgeving vernietigbaar zou zijn, dan nog staat het vast dat geen vordering tot vernietiging door de echtgenote werd ingeleid. Op die gronden wordt het verzoekschrift tot pandverzilvering ontvankelijk en gegrond verklaard.

3. Tegen de beschikking dd. 19 juni 1998 werd door de derde-pandgever verzet aangetekend. De Rechtbank van Koophandel te Leuven verklaart in haar vonnis van 8 juni 1999 het verzet ontvankelijk doch ongegrond.

De feitelijke situatie na de beschikking van 19 juni 1998 nam een bijzondere wending. Nadat de raadsliepen van de bank er in hun conclusie op hadden gewezen dat geen vordering tot vernietiging door de echtgenote aanhangig was gemaakt, werd door mevrouw in allerijl een dagvaarding uitgebracht voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Charleroi. Deze laatste wees op 24 juni 1998 een verstekvonnis waarin voor recht gezegd werd dat de overeenkomst van inpandgeving tussen de bank en de pandgever vernietigd werd. De bank tekende tegen dat verstekvonnis verzet aan.

De Leuvense Rechtbank van Koophandel wijst erop dat luidens artikel 1422 B.W., “de rechtbank van eerste aanleg elke handeling (kan) nietig verklaren, die de andere echtgenoot heeft verricht” in strijd met, onder meer, artikel 1419 B.W.¹ Niettemin bepaalt artikel 1422 B.W. dat die vernietiging mogelijk is “onverminderd de rechten van de te goeder trouw zijnde derden”, die hun goede trouw moeten bewijzen. De rechtbank leidt de goede trouw van de bank af uit het feit dat de pandgever in de overeenkomst tot inpandgeving verklaard had dat de verpande effecten hem in volle eigendom toebehoorden, terwijl de pandgever nergens te kennen had gegeven dat hij gehuwd was. Om die redenen wordt het verzet van de pandgever tegen de pandverzilvering verworpen.

¹ Krachtens artikel 1419 B.W. kan de ene echtgenoot “zonder de toestemming van de andere niet onder de levenden beschikken om niet over de goederen die deel uitmaken van het gemeenschappelijk vermogen (...)”.

4. Wat bij de uitspraak van 8 juni 1999 voornamelijk opvalt, is dat de Leuvense Rechtbank van Koophandel niet gearzeld heeft het fiat te geven voor de pandverzilvering, wetende dat er nog een procedure voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Charleroi hangende was, met als voorwerp een eventuele vernietiging van de overeenkomst van inpandgeving. Door erop te wijzen dat krachtens artikel 1422 B.W. de rechten van te goeder trouw zijnde derden in acht moeten worden genomen bij de beoordeling van de vraag of een rechtshandeling gesteld door een der echtgenoten kan worden nietigverklaard, zou men de indruk kunnen krijgen dat de Rechtbank van Koophandel zich in de plaats stelt van de Rechtbank van Eerste Aanleg, aan wie het oordeel over de nietigverklaring toekomt (alsmede het oordeel over de vraag of het in pand geven van effecten kan worden beschouwd als “beschikken om niet” in de zin van art. 1419 B.W.). De oplossing voorgestaan door de Leuvense Rechtbank van Koophandel sluit nochtans volledig aan bij wat het rechtsgevoelen en het gezond verstand ingeeft. De door de echtgenote haastig ingeleide procedure tot vernietiging van de inpandgeving, was er meer dan waarschijnlijk slechts op gericht de rechten van een te goeder trouw zijnde derde te frustreren.

In wat volgt wordt nagegaan of de besproken uitspraken ook de toets van de juridische analyse doorstaan.

5. De regels inzake pand worden hier niet in extenso besproken. Wat dat betreft mogen enkele verwijzingen naar de literatuur terzake volstaan.² Nochtans is het nuttig enkele basisbeginselen in herinnering te brengen. Ons recht kent verschillende soorten pand. Het burgerlijk pand is een overeenkomst waarbij de pandgever aan de pandhouder een zaak afgeeft tot zekerheid van een schuld (art. 2071 B.W.). Door de afgifte van de verpande zaak wordt de schuldeiser bevoorrecht op de opbrengst ervan (art. 2073 B.W. en art. 20, 3° Hyp. W.). Het burgerlijk pand strekt tot zekerheid van een burgerlijke schuld. Het handelspand strekt tot zekerheid van een handelsschuld en wordt beheerst door de Wet van 5 mei 1872 (W. Kh., Titel VI).³ De aard van het pandob-

ject of de hoedanigheid van de partijen blijft buiten beschouwing bij de beoordeling van de aard van een inpandgeving.⁴ Andere specifieke regelingen, zoals inzake de inpandgeving van de handelszaak, blijven verder buiten beschouwing.

In de besproken Leuvense uitspraken werd het pand toegestaan ter waarborging van een investeringskrediet aangegaan door een handelsvennootschap. Aangezien het pand strekt tot waarborg van een handelsschuld, is de wet van 5 mei 1872 van toepassing. Krachtens artikel 1 van deze wet, geeft het pand de schuldeiser het recht om zich, bij voorrecht en voorrang boven de andere schuldeisers, uit de in pand gegeven zaak te doen betalen.

6. Wanneer de door het pand gewaarborgde schuldvordering niet voldaan is op de vervaldag, kan de schuldeiser – na een aanmaning te hebben betekend aan de schuldenaar en aan de derde-pandgever (die dezelfde persoon kunnen zijn) – aan de Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel bij verzoekschrift machtiging vragen om de verpande goederen te doen verkopen door een persoon aangewezen door de Voorzitter (art. 4). Uiteraard kan een verzoekschrift tot pandverzilvering ook worden ingediend bij faillissement van de schuldenaar, aangezien het vonnis van faillietverklaring tot gevolg heeft dat de niet vervallen schulden opeisbaar worden ten aanzien van de gefailleerde (art. 22 Faill. W.). Het verzoekschrift moet aan de schuldenaar en aan de derde-pandgever betekend worden, met verzoek hun opmerkingen aan de Voorzitter te doen toekomen. De aanmaning en het verzoekschrift kunnen in één enkel deurwaardersexploot worden betekend, zoals trouwens in casu gebeurde. Aangezien de wet de betekening van de aanmaning vereist, volstaat geen aanmaning per aangezekend schrijven.⁵

De Voorzitter oordeelt enkel of het verzoek tot pandverzilvering *prima facie* gegrond lijkt. Hij oordeelt niet over de gewaarborgde schuld. Het komt hem evenmin toe uitstel te verlenen.⁶ Enkel wanneer over het verzoek tot pandverzilvering ernstige discussie mogelijk is, zal de Voorzitter het afwijzen.⁷

² E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten*, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Antwerpen, Story-Scientia, 1996, p. 259-307, nrs. 437-514; Y. MIEDZIANOGORA, ‘Le gage civil et le gage commercial’, in H. DACO, e.a. (eds.), *Unité et diversité de droit privé*, Brussel, Editions de l’U.L.B., 1983, 565; A.-M. STRANART, ‘Les sûretés réelles traditionnelles - Développements récents’ in M. GREGOIRE, e.a. (eds.), *Le droit des sûretés*, Brussel, Jeune Barreau, 1992, 71; A.-M. STRANART, ‘De zekerheden’, in W. VAN GERVEN, H. COUSY en J. STUYCK (eds.), *Handels- en economisch recht – Deel 1 – Ondernemingsrecht – vol. B*, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, nr. 713, p. 674 e.v.; M. VAN WUYTSWINKEL, ‘Le gage commercial et le gage sur fonds de commerce’, in C. JASSOGNE (ed.), *Traité pratique de droit commercial*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 454. Zie daarnaast ook over inpandgeving van schuldvorderingen: M. GREGOIRE, ‘De l’influence du nouveau droit commun de la cession et de la mise en gage de créances sur la mise en œuvre des lois spéciales de droit financier et de droit du crédit’, in P.-A. FORIERS, A.-M. STRANART en M. GREGOIRE (eds.), *La cession de créance*, Brussel, Jeune Barreau, 1995, 33; A.-M. STRANART, ‘La loi du 6 juillet 1994 et les modifications apportées au gage sur créance’, in P.-A. FORIERS, A.-M. STRANART en M. GREGOIRE (eds.), *La cession de créance*, Brussel, Jeune Barreau, 1995, 33; G. VAN MALDEREN, ‘De gemeenrechtelijke regeling inzake overdracht en inpandgeving van schuldvorderingen op naam na de wet van 6 juli 1994’, *Waarvan Akte* 1996, 25; A. VERBEKE, ‘De inpandgeving van schuldvorderingen’, in E. DIRIX, I. PEETERS, G. VAN HAEGENBORGH en A. VERBEKE (eds.), *Overdracht en inpandgeving van schuldvorderingen*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 39; A. VERBEKE, ‘Vormvrije cessie en bezitloos pand op schuldvorderingen’, *T. Not.* 1995, 2.

³ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, Deel VI, Brussel, Bruylant, 1967, p. 1127, nr. 1097; A. VERBEKE, ‘De inpandgeving van schuldvorderingen’, in E. DIRIX, I. PEETERS, G. VAN HAEGENBORGH en A. VERBEKE (eds.), *Overdracht en inpandgeving van schuldvorderingen*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 39.

⁴ E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten*, o.c., 1996, p. 271, nr. 458.

⁵ Antwerpen 29 januari 1990, *R.W.* 1989-1990, 990.

⁶ Kh. Luik 24 november 1994, *T.B.H.* 1995, 982; Antwerpen 2 augustus 1994, *R.W.* 1995-96, 205.

⁷ E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten*, o.c., 1996, p. 273, nr. 460.

Tegen de beschikking die het verzoek afwijst, staat geen enkel rechtsmiddel open, maar een dergelijke beschikking heeft slechts een beperkt gezag van gewijsde.⁸ Zodra de schuldeiser m.a.w. van oordeel is over nieuwe elementen te beschikken, kan hij een nieuw verzoekschrift indienen.

Tegen de beschikking die pandverzilvering toestaat, staat verzet open bij de Rechtbank van Koophandel, binnen een termijn van drie dagen (art. 5 Handelspandwet). De rechtsmacht van de Rechtbank van Koophandel is niet verschillend van die van de Voorzitter.⁹ Tegen het vonnis van de Rechtbank van Koophandel staat hoger beroep open, binnen een termijn van acht dagen na de betekening (art. 6).

7. Pandverzilvering geschiedt op risico van de schuldeiser.¹⁰ Indien later de bodemrechter zou oordelen dat het pand ten onrechte werd uitgewonnen, is de schuldeiser tot schadeloosstelling gehouden.¹¹

8. Op grond van de bovenstaande opmerkingen wordt duidelijk waarom de Leuvense rechters niet het resultaat van de procedure te Charleroi dienden af te wachten alvorens het verzoek tot pandverzilvering in te willigen. Immers, de Leuvense rechters oordeelden slechts over de vraag of het verzoek tot pandverzilvering van de bank *prima facie* gegrond was. Binnen het beperkte kader van dat *prima facie* onderzoek, was de Voorzitter en na hem de Rechtbank van Koophandel gerechtigd te oordelen dat de procedure tot nietigverklaring ingeleid door de echtgenote van de pandgever, niet van aard was enige invloed te hebben op de pandverzilvering. Op het ogenblik van de uitspraak van de Rechtbank van Koophandel, was de procedure te Charleroi nog hangende. Er was op dat ogenblik m.a.w. nog geen uitspraak met gezag van gewijsde die de overeenkomst tot inpandgeving nietigverklaart. Er bestaat evenmin een regel op grond waarvan de Rechtbank van Koophandel gehouden zou zijn het resultaat van de procedure voor de Rechtbank van Eerste Aanleg af te wachten. In de hypothese dat de procedure te Charleroi aanleiding zou geven tot een nietigverklaring van de inpandgeving, zou de uitspraak van de Rechtbank van Koophandel geacht worden nooit te hebben bestaan.

Zou de bank in die hypothese gehouden zijn tot schadeloosstelling, of is zij slechts gehouden tot terugbetaling van hetgeen de pandverzilvering heeft opgebracht? Artikel 1398 lid 2 Ger.W. is terzake niet van toepassing, aan-

gezien die bepaling betrekking heeft op de voorlopige tenuitvoerlegging. Bij een vernietiging van de pandovereenkomst nadat de pandverzilvering voltooid werd, moet de toestand hersteld worden alsof er nooit een pand was geweest. Praktisch gezien leunt de situatie zeer dicht aan bij het geval van een voorlopige tenuitvoerlegging die na een hervorming in hoger beroep ten onrechte blijkt te zijn geschied. In deze laatste hypothese is de partij die tot voorlopige tenuitvoerlegging overging, op grond van art. 1398 lid 2 Ger.W. gehouden tot schadevergoeding, naast de teruggave van hetgeen zij heeft ontvangen ingevolge de hervormde of vernietigde beslissing, zonder dat daartoe enige kwade trouw of fout in de zin van artikel 1382 B.W. vereist is.¹² De bank die in de besproken vonnissen overgaat tot pandverzilvering, wetende dat nog een procedure hangende is die de vernietiging van de pandovereenkomst als voorwerp heeft, handelt niet onzorgvuldig, doch wel op eigen risico. Haar gehoudenheid tot schadevergoeding na een eventuele vernietiging van de inpandgeving is niet gestoeld op artikel 1382 B.W., noch op artikel 1398 lid 2 Ger.W., doch vloeit voort uit de vernietiging van de inpandgeving, waarvan de gevolgen zich uitstrekken *ex tunc*. De bewijslast om aan te tonen dat de pandverzilvering aanleiding gaf tot schade, naast het bedrag ontvangen door de pandhouder, rust op de partij die de vergoeding van de schade nastreeft.¹³

9. Opdat de echtgenoot van een pandgever de inpandgeving met succes zou kunnen aanvechten, moet aan verschillende voorwaarden voldaan zijn. In de besproken Leuvense vonnissen is er sprake van een gemeenschappelijk huwelijksvermogen, waaruit blijkt dat de echtgenoten niet gekozen hebben voor een stelsel van scheiding van goederen.

Bij scheiding van goederen, is de situatie het eenvoudigst. Een echtgenoot gehuwd met scheiding van goederen, mag op grond van art. 1466 B.W. een goed uit zijn eigen vermogen in pand geven, zonder hiervoor de instemming van de andere echtgenoot te benodigen.¹⁴ Aangezien het pand (in de zin van artikel 2072 B.W.) steeds betrekking heeft op roerende goederen, kan de regeling inzake de bescherming van de gezinswoning die regel in principe niet doorkruisen, behalve wanneer huisraad van de gezinswoning in pand wordt gegeven. Dat laatste is niet mogelijk zonder instemming van de andere echtgenoot (artikel 215 B.W.).¹⁵ De inpandgeving van onroerende goederen, *genotspand* genaamd, blijft verder buiten beschouwing, aangezien zij in onbruik is geraakt.¹⁶

⁸ J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, t. IV, Brussel, Bruylant, 1965, p. 163, nr. 2581.

⁹ E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten*, o.c., 1996, p. 273, nr. 460.

¹⁰ J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, t. IV, Brussel, Bruylant, 1965, p. 163, nr. 2581; F. 'T KINT, *Sûretés*, Brussel, Larcier, 1997, p. 154, nr. 292.

¹¹ E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten*, o.c., 1996, p. 273, nr. 460.

¹² Cass. 7 april 1995, *Arr. Cass.* 1995, nr. 189, p. 383 en *Pas.* 1995, 396.

¹³ Vgl. Luik 24 oktober 1997, *J.L.M.B.* 1998, 322.

¹⁴ N. JOLY en J.-L. RENCHON, 'L'incidence du mariage sur le droit des sûretés', in A.-M. STRANART (ed.), *Le droit des sûretés*, Brussel, Jeune Barreau, 1992, 206.

¹⁵ N. JOLY en J.-L. RENCHON, 'L'incidence du mariage sur le droit des sûretés', in A.-M. STRANART (ed.), *Le droit des sûretés*, Brussel, Jeune Barreau, 1992, 200.

¹⁶ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, Deel VI, Brussel, Bruylant, 1967, p. 1125, nr. 1096.

Indien het wettelijk stelsel van toepassing is, kan een echtgenoot een goed uit het gemeenschappelijk vermogen slechts verpanden (of met een ander zakelijk zekerheidsrecht bezwaren) met de toestemming van de andere echtgenoot, tenzij de handeling noodzakelijk zou zijn voor de uitoefening van zijn beroep (art. 1417-1419 B.W.).¹⁷ Of een handeling noodzakelijk is voor de beroepsuitoefening, moet *in concreto* geïnterpreteerd worden, rekening houdend met de normale uitoefening van het betrokken beroep, de verhouding tussen de uitgaven en de met het beroep te verwerven inkomsten, alsmede de omvang van het gemeenschappelijk vermogen dat verbonden wordt door de betrokken daad van beheer, genot of beschikking.¹⁸ Voorts wordt het alleenbestuur (*gestion exclusive*) van de echtgenoot in het kader van de beroepsactiviteit nog beperkt door het algemeen doelgebondenheidsprincipe, op grond waarvan bestuursbevoegdheden in het belang van het gezin dienen uitgeoefend te worden.¹⁹

De toestemming kan stilzwijgend zijn (instemming) en zij kan *a posteriori* gegeven worden.²⁰ Bij ontstentenis van de instemming, kan de betrokken echtgenoot – en enkel hij – de vernietiging van de handeling nastreven voor de rechtbank van eerste aanleg (art. 1422 B.W.).

Bezwarende met zakelijke rechten van voor hypotheek vatbare zaken, inpandgeving van een handelszaak of inpandgeving van een hypothecaire schuldvordering, zijn op grond van art. 1418 B.W. onderworpen aan het gezamenlijk (= gemeenschappelijk) bestuur (*gestion conjointe*, of *gestion commune*).²¹ De echtgenoten moeten m.a.w. samen optreden – of nauwkeuriger: de toestemming van beiden is vereist –, uiteraard voor zover de rechtshandeling betrekking heeft op het gemeenschappelijk vermogen.²²

Aangaande de inpandgeving van waardepapieren en roerende goederen behorende tot het gemeenschappelijk vermogen, is er betwisting.²³ Volgens sommige auteurs is een dergelijke inpandgeving onderworpen aan het gelijklopend (= concurrentieel) bestuur (*gestion concurrente*).²⁴ Rechtshandelingen onderworpen aan het concurrentieel bestuur, kunnen door man of vrouw gesteld worden, onder gehoudenheid voor ieder van beiden om de bestuursdaden van de ander te eerbiedigen.²⁵

Joly en Renchon menen dat de inpandgeving van waardepapieren en roerende goederen slechts uitzonderlijk onderworpen is aan het gezamenlijk bestuur, met name wanneer beide echtgenoten samen eenzelfde beroepsactiviteit uitoefenen (art. 1417 B.W.). Als men ervan uitgaat dat inpandgeving van effecten of roerende goederen uit het gemeenschappelijk vermogen onder het concurrentieel bestuur valt, moet men aanvaarden dat de andere echtgenoot zich niet kan beroepen op art. 1422, 1° B.W. met het oog op een vernietiging van de inpandgeving. Enkel rechtshandelingen onderworpen aan het gezamenlijk bestuur kunnen op grond van artikel 1422, 1° B.W. vernietigd worden.²⁶

De Antwerpse rechtbank van eerste aanleg oordeelde in een vonnis van 30 oktober 1985 dat de inpandgeving van effecten die tot het gemeenschappelijk vermogen behoren, onder het concurrentieel bestuur valt.²⁷ Andere gepubliceerde rechtspraak m.b.t. dat vraagstuk is ons niet bekend. Volgens Geelhand vindt de schaarste van de rechtspraak terzake haar oorzaak in het feit dat de banken en andere professionele contractanten niet zelden de tussenkomst of zelfs de mede-verbintenis van beide echtgenoten vereisen. Geelhand betreurt deze praktijk, omdat er aldus weinig rechtspraak ontstaat!²⁸

¹⁷ Voor goederen uit het eigen vermogen is de situatie vergelijkbaar met een inpandgeving door een echtgenoot gehuwd met scheiding van goederen. Voor goederen uit het eigen vermogen gelden geen bijzondere bevoegdheidsbeperkingen, behoudens het algemeen doelgebondenheidsprincipe, krachtens hetwelk elke echtgenoot zijn bevoegdheden dient uit te oefenen in het belang van het gezin. Zie: F. BUYSSENS, 'Bestuur van het gemeenschappelijk vermogen en echtscheiding', in W. PINTENS en B. VAN DER MEERSCH (eds.), *De wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels. De wet van 14 juli 1976. Een evaluatie*, Antwerpen, Maklu, 1997, 164; L. DELCROIX, 'Les conséquences du mariage sur l'octroi de sûretés réelles', in *Liber amicorum Léon Raucant*, Louvain-la-Neuve, Bruylant/Presses universitaires de Louvain, 1992, 123.

¹⁸ H. CASMAN, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, losbl., III.10 ('Bestuur van gemeenschappelijk vermogen'), 14; J. GERLO, *Handboek huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 1989, 148.

¹⁹ L. RAUCANT, *Traité pratique des régimes matrimoniaux*, t. 1, droit civil, in *Répertoire pratique du droit belge*, Complément, t. VI, Brussel, Bruylant, 1985, p. 121, nr. 1130.

²⁰ H. CASMAN, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, losbl., III.10, 21; R. DILLEMANS, *Huwelijksvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 122; E. DIRIX, 'Executierechten en huwelijksvermogensrecht', in W. PINTENS en B. VAN DER MEERSCH (eds.), *De wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels. De wet van 14 juli 1976. Een evaluatie*, Antwerpen, Maklu, 1997, 220; N. JOLY en J.-L. RENCHON, *l.c.*, 201.

²¹ N. JOLY en J.-L. RENCHON, *l.c.*, 200; L. RAUCANT, 'Le régime légal: nature, répartition des biens entre les trois patrimoines, gestion et dissolution', *Ann. dr. Louvain* 1977, (141), 197.

²² H. CASMAN, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, losbl., III.10 ('Bestuur van gemeenschappelijk vermogen'), 9; R. DILLEMANS, *Huwelijksvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 117; L. RAUCANT, *Les régimes matrimoniaux*, Louvain-la-Neuve, Cabay, 1986, 137.

²³ H. CASMAN, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, losbl., III.10, 37.

²⁴ N. JOLY en J.-L. RENCHON, *l.c.*, 200.

²⁵ R. DILLEMANS, *Huwelijksvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 117 en 127.

²⁶ J. GERLO, *Handboek huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 1989, 165.

²⁷ Rb. Antwerpen 30 oktober 1985, *R.W.* 1986-87, 266 en *Rec. Gén. Enr. Not.* 1987, nr. 23.520, p. 373.

²⁸ N. GEELHAND, *Belangenafweging in het huwelijksvermogensrecht: De belangen van de niet-contracterende echtgenoot versus de belangen van de derde-medcontractant*, Deel II, Gent, Mys & Breesch, 1994, p. 532, voetnoot 3231. Deze overweging wekt verwondering. Wanneer in de praktijk oplossingen ontstaan die betwisting vermijden, kan dit alleen maar in het belang van de burger zijn.

De vraag of inpandgeving van effecten en roerende goederen uit het gemeenschappelijk vermogen valt onder het concurrentieel dan wel onder het gezamenlijk bestuur, heeft in essentie betrekking op de interpretatie van het begrip 'beschikken om niet' zoals gebruikt in artikel 1419 B.W. Op grond van art. 1419 B.W. kan de ene echtgenoot niet zonder de toestemming van de andere echtgenoot beschikken om niet over goederen die deel uitmaken van het gemeenschappelijk vermogen. Een inpandgeving van effecten en roerende goederen (behorende tot het gemeenschappelijk vermogen) beschouwen als een beschikking om niet in de zin van art. 1419, vormt het enige aanknopingspunt in de wet om zo'n inpandgeving te beschouwen als behorend tot het gezamenlijk bestuur. Immers, de andere rechtshandelingen die onderworpen zijn aan het gezamenlijk bestuur (d.w.z. waarmede beide echtgenoten moeten instemmen), zijn limitatief opgesomd in de artikelen 1417 lid 2 tot 1419 B.W. Alle handelingen die daar niet onder vallen, vallen onder de residuaire categorie van het concurrentieel bestuur, volgens hetwelk beide echtgenoten rechtshandelingen kunnen stellen die in beginsel het gemeenschappelijk vermogen verbinden.²⁹

In het Antwerpse vonnis dd. 30 oktober 1985 wordt het begrip 'beschikken om niet' geïnterpreteerd met verwijzing naar het begrip 'schenking' zoals gehanteerd in art. 894 B.W. Krachtens deze laatste bepaling, is een schenking onder de levenden een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet, ten voordele van de begiftigde. Aangezien de pandgever op het ogenblik van de inpandgeving niet dadelijk en onherroepelijk het eigendomsrecht van de inpandgegeven zaak verliest, kan een inpandgeving van effecten of roerende zaken niet beschouwd worden als een beschikking om niet in de zin van art. 1419 B.W., aldus het Antwerpse vonnis. Joly en Renchon menen het vonnis te moeten goedkeuren.³⁰ Ook de meeste andere auteurs die zich uitspreken over het vraagstuk van de inpandgeving van effecten en roerende goederen uit het gemeenschappelijk vermogen, verwijzen naar het Antwerpse vonnis van 30 oktober 1985.³¹ F. Buysens sluit zich aan bij de rechtsgeleerden die menen dat de inpandgeving van effecten en roerende waarden uit het gemeenschappelijk vermogen onder het gelijktijdig (=

concurrentieel) bestuur valt.³² Als argument daarvoor haalt hij (slechts) aan dat een dergelijke inpandgeving niet kan worden beschouwd als een schenking, zodat art. 1419 B.W. geen toepassing kan vinden.³³

10. Wij kunnen ons niet aansluiten bij de meerderheidsopvatting. Bij de afbakening van de draagwijdte van het begrip 'beschikken om niet' zoals gebruikt in art. 1419 B.W., moet men oog hebben voor de systematiek en de bedoeling van de artikelen 1418 en 1419 B.W. Het klopt dat deze bepalingen uitzonderingsbepalingen zijn, die afwijken van de algemene regel dat beide echtgenoten zelf rechtshandelingen kunnen stellen die het gemeenschappelijk vermogen kunnen verbinden. Als uitzondering moeten deze bepalingen inderdaad restrictief geïnterpreteerd worden, doch restrictief interpreteren betekent niet dat men de draagwijdte van een bepaling beperkter mag invullen dan wat de systematiek van de wet beoogt. Vanuit teleologisch oogpunt zijn de artikelen die het gezamenlijk bestuur organiseren, erop gericht te vermijden dat de ene echtgenoot zonder instemming van de andere echtgenoot rechtshandelingen zou kunnen stellen die een ernstig economisch risico voor het gemeenschappelijk vermogen met zich brengen. Een aankoop van een onroerend goed valt bijvoorbeeld onder het gezamenlijk bestuur (art. 1418, 1. a) B.W.). In principe betekent zo'n aankoop een aangroei van het gemeenschappelijk vermogen, maar hij kan toch een ernstig risico opleveren, met name wanneer hij tegen slechte financiële voorwaarden geschiedt.³⁴

Ook het aangaan van een lening, het sluiten van een huurovereenkomst voor langer dan negen jaar, of de vervreemding van een onroerend goed, vormen een risico voor het gemeenschappelijk vermogen, of toch minstens een last waarvan de economische gevolgen zich kunnen uitstrekken over vele jaren. Indien men zou aanvaarden dat de toestemming van de andere echtgenoot voor zulke ingrijpende rechtshandelingen niet vereist is, zou de gelijkheid der echtgenoten bedreigd worden.³⁵ De hervorming van het huwelijksvermogensrecht die uitmondde in de wet van 14 juli 1976, had als voornaamste gevolgen de afschaffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw en de juridische gelijkschakeling van beide huwelijkspartners.³⁶

²⁹ J. GERLO, *Handboek huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 1989, 149.

³⁰ N. JOLY en J.-L. RENCHON, *l.c.*, 200-201.

³¹ F. BUYSSENS, Commentaar bij art. 1419 B.W., in *Commentaar Personen- en Familierecht*, Antwerpen, Kluwer, 1998, losbl., nr. 6; L. DELCROIX, 'Les conséquences du mariage sur l'octroi de sûretés réelles', in *Liber amicorum Léon Raucant*, Louvain-la-Neuve, Bruylant/Presses universitaires de Louvain, 1992, 126; J. GERLO, *Handboek huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 1989, 160.

³² In dezelfde zin: L. RAUCANT, *Les régimes matrimoniaux*, Louvain-la-Neuve, Cabay, 1986, 147.

³³ F. BUYSSENS, 'Bestuur van het gemeenschappelijk vermogen en echtscheiding', in W. PINTENS en B. VAN DER MEERSCH (eds.), *De wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels. De wet van 14 juli 1976. Een evaluatie*, Antwerpen, Maklu, 1997, 166.

³⁴ H. CASMAN, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, losbl., III.10 ('Bestuur van gemeenschappelijk vermogen'), 24.

³⁵ Vgl. E. VIEUJEAN, 'Le régime légal; passif et gestion', in J. BAUGNIET, e.a., *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Brussel, Jeune Barreau, 1977, 253-254.

³⁶ G. BAETEMAN, 'La notion de régime matrimonial primaire', in L. RAUCANT en M. VERWILGHEN (eds.), *Cinq années d'application de la réforme des régimes matrimoniaux*, Brussel, Bruylant, 1982, 13-14; L. DELCROIX, 'Les conséquences du mariage sur l'octroi de sûretés réelles', in *Liber amicorum Léon Raucant*, Louvain-la-Neuve, Bruylant/Presses universitaires de Louvain, 1992, 117; R. DILLEMANS, *Huwelijksvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 25; J.L. GOOVAERTS en G. PUTZEYS, *Rechtsverhoudingen tussen echtgenoten*, Eeklo, Uitgeverij P. De Baets, 1983, 63.

De gelijkheid der huwelijkspartners betekent dat beiden onafhankelijk van elkaar kunnen optreden in het rechtsverkeer.³⁷ Een vrouw heeft aldus sinds de wet van 14 juli 1976 niet meer de toestemming van haar man nodig om een auto aan te kopen. Die aankoop verbindt het gemeenschappelijk vermogen, voorzover hij niet buitensporig is. De gelijkheid der huwelijkspartners impliceert niet enkel dat zij onafhankelijk kunnen optreden in het rechtsverkeer, doch ook dat zij elkaar dienen te raadplegen voor rechtshandelingen die het gemeenschappelijk vermogen kunnen bedreigen of ernstig bezwaren. Vanuit die optiek zou het niet stroken met het beginsel van de gelijkheid der huwelijkspartners om toe te laten dat de ene echtgenoot bestanddelen uit het gemeenschappelijk vermogen in pand geeft zonder de instemming van de andere echtgenoot. De inpandgeving kan immers geschieden voor allerlei doeleinden, die mogelijkwijze niet stroken met het belang van het gezin en het gemeenschappelijk vermogen.

In dat licht moet de inpandgeving van effecten of roerende goederen van het gemeenschappelijk vermogen o.i. geacht worden te vallen onder een "beschikking om niet" in de zin van artikel 1419 B.W., zodat de andere echtgenoot op grond van artikel 1422 B.W. de vernietiging kan vorderen van een inpandgeving die zonder zijn toestemming geschiedde.³⁸

Het argument dat de inpandgeving geen dadelijk en onherroepelijk eigendomsverlies van de verpande zaak tot gevolg heeft, weegt o.i. niet zwaar. Het dadelijk en onherroepelijk eigendomsverlies dat luidens artikel 894 B.W. de schenking kenmerkt, ontbreekt inderdaad bij inpandgeving, doch het wordt geenszins vereist door artikel 1419 B.W. In deze bepaling wordt de uitdrukking "beschikken om niet" gebruikt, wat ruimer is dan de schenking onder de levenden zoals omschreven in art. 894 B.W. Een beschikking om niet moet o.i. – althans in de context van artikel 1419 B.W. – begrepen worden als elke rechtshandeling die als gevolg heeft dat een vermogensbestanddeel uit het gemeenschappelijk vermogen verdwijnt zonder dat daarvoor een ander vermogensbestanddeel van vergelijkbare waarde in de plaats wordt gesteld. Een inpandgeving beantwoordt in de meeste gevallen aan die omschrijving. Zelfs al heeft de pandgever na een pandverzilvering theoretisch wel de mogelijkheid om zich te richten tegen de schuldenaar (voorzover de pandgever en de schuldenaar niet dezelfde persoon zijn), dan nog kan men moeilijk ontkennen dat er vanuit economisch opzicht voor de pandgever na een pandverzilvering meestal sprake is van een verarming. Het loutere feit dat de pandverzilvering nodig is gebleken, impliceert dat de schuldenaar in gebreke is gebleven, zodat de kans dat de pandgever na een pand-

verzilvering nog in een vermogenspositie komt die identiek is als voor de inpandgeving, niet bijzonder groot is.

Een inpandgeving kan *animus donandi* geschieden, met name wanneer zij geschiedt tot zekerheid van een schuld die wordt aangegaan door een derde zonder dat de pandgever hoopt er een voordeel uit te kunnen behalen. In dat geval hoeft het geen betoog dat de inpandgeving om niet geschiedt. Een inpandgeving kan ook geschieden zonder enig *animus donandi*, bijvoorbeeld ter waarborging van een schuld aangegaan door een handelsonderneming waarin de pandgever een belang heeft. Het vermogensbestanddeel dat in dat geval in de plaats wordt gesteld van het verpande goed, kan in de meeste gevallen niet geacht worden van vergelijkbare waarde te zijn als het verpande goed, omdat het per definitie precair is. Als een echtgenoot bijvoorbeeld een effectenportefeuille uit het gemeenschappelijk vermogen in pand geeft ter waarborging van een schuld van een door zijn broer opgerichte N.V., waarin de pandgever financieel participeert, dan kan er nog steeds sprake zijn van een beschikking om niet zoals hiervoor omschreven. Op het ogenblik van de inpandgeving komt geen vermogensbestanddeel van vergelijkbare waarde in de plaats van de effectenportefeuille, doch slechts de hoop dat de N.V. succesvol zal zijn.

Vereisen dat een dergelijke inpandgeving onderworpen wordt aan de toestemming van de andere echtgenoot, verhindert dat de ene echtgenoot het gemeenschappelijk vermogen zou kunnen belasten met een substantieel economisch risico zonder daarover de andere echtgenoot te moeten raadplegen.

11. Vanzelfsprekend moet een evenwicht betracht worden tussen de rechten van de beide echtgenoten enerzijds en de belangen van derden anderzijds. Het zou niet aanvaardbaar zijn dat de mechanismen ter bescherming van het gemeenschappelijk huwelijksvermogen misbruikt worden om de rechten van te goeder trouw zijnde derden te frustreren. De wetgever heeft ter bestrijding van dat euvel verschillende waarborgen ingebouwd.

De vernietiging van een rechtshandeling die werd verricht door een echtgenoot zonder de vereiste toestemming van de andere echtgenoot, kan slechts worden gevorderd door de andere echtgenoot.³⁹ Deze laatste moet bewijzen een wettig belang te hebben bij de nietigverklaring (art. 1422 B.W.). Bij de aanvechting van een inpandgeving zal het aantonen van dit wettig belang weinig moeilijkheden opleveren, gelet op het risico dat inherent is aan een inpandgeving. De rechtbank van eerste aanleg die oordeelt over het verzoek tot nietigverklaring, oordeelt soeverein of dit al dan niet verantwoord is.⁴⁰ Luidens art. 1422 B.W. kan de rechtbank van eer-

³⁷ H. CASMAN, *Notarieel familierecht*, Gent, Mys & Breesch, 1991, 22.

³⁸ Art. 1419 B.W. hanteert het begrip 'toestemming'. Dit begrip moet in deze context geacht worden zowel de uitdrukkelijke toestemming als de stilzwijgende instemming (afwezigheid van protest) te omvatten (R. DILLEMANS, *Huwelijksvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 122).

³⁹ J. GERLO, *Handboek huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 1989, 164; L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux*, Louvain-la-Neuve, Cabay, 1986, 134 en 137.

⁴⁰ L. DELCROIX, 'Les conséquences du mariage sur l'octroi de sûretés réelles', in *Liber amicorum Léon Raucent*, Louvain-la-Neuve, Bruylant/Presses universitaires de Louvain, 1992, 127.

ste aanleg de handeling nietig verklaren, “onverminderd de rechten van te goeder trouw zijnde derden”. Op grond van art. 1422 *in fine*, dient de contracterende derde het bewijs van goede trouw te leveren. Deze bepaling mag uiteraard geen aanleiding geven tot een al te grote uitholling van de bescherming die de wet aan de derde biedt. Een derde die een inpandgeving aanvaardt als zekerheid, mag in principe vertrouwen op de verklaringen van de pandgever die verklaart de volle eigenaar te zijn van de verpande goederen, zonder daarbij melding te maken van het feit dat hij gehuwd is. Het zou in de meeste gevallen onredelijk te zijn van de derde in die omstandigheden te eisen dat hij een speurtocht onderneemt om na te gaan of de pandgever misschien toch niet gehuwd is.⁴¹ Indien men aanneemt dat er op de derde een onderzoeksplicht rust, dan is dit onderzoek alleszins beperkt tot wat “maatschappelijk normaal” is.⁴²

Benevens de in art. 1422 B.W. vervatte waarborgen, biedt art. 1423 B.W. de derden een aanvullende bescherming. Krachtens art. 1423 moet de vordering tot nietigverklaring op straffe van verval worden ingediend binnen een jaar na de dag waarop de handeling van de andere echtgenoot ter kennis is gekomen van de eiser. Het gaat om een vervaltermijn die niet vatbaar is voor schorsing of stuiting.⁴³

Wanneer een echtgenoot zonder toestemming van de andere een lening aangaat buiten zijn beroepsuitoefening – een rechtshandeling vervat in de opsomming van art. 1418 – dan zou men nog kunnen aannemen dat er tussen het tijdstip waarop de lening werd aangegaan en het ogenblik waarop die handeling ter kennis komt van de andere echtgenoot een aanzienlijke tijdsspanne verstrijkt. Bij een inpandgeving van effecten of roerende goederen uit het gemeenschappelijk vermogen is zulks weliswaar niet uitgesloten, doch minder waarschijnlijk,

aangezien de inpandgegeven effecten of roerende goederen *materialiter* aan de pandhouder worden overgedragen, zodat de andere echtgenoot *de visu* kan vaststellen dat de effecten of roerende goederen verdwenen zijn. In het geval waar de Leuvense rechters over oordeelden in de besproken beslissingen, verstreek tussen het aangaan van de inpandgeving door de man en de inleiding van het verzoek tot nietigverklaring door de vrouw een periode van zowat vier jaar. In die omstandigheden zou de vrouw al zeer bijzondere redenen moeten aanvoeren op grond waarvan de vervaltermijn van een jaar nog niet verstreken zou zijn.

Wanneer de afweging van de belangen van de derde te goeder trouw tegenover de belangen van de echtgenoot die de nietigverklaring eist, op het eerste gezicht een indicatie oplevert voor de nietigverklaring ten gunste van de echtgenoot, dan verdient nochtans in beginsel de derde bescherming.⁴⁴ Art. 1422 B.W. biedt immers weinig ruimte voor een belangenafweging in die zin, aangezien de nietigverklaring de rechten van derden niet mag aantasten, ook al zijn de belangen die op het spel staan voor de echtgenoot verhoudingsgewijs groter dan voor de derde. De grondslag voor het feit dat de rechten van de derden te goeder trouw principieel prevaleren op de belangen van de betrokken echtgenoot, vindt men in de solidariteit tussen de huwelijkspartners. Door hun huwelijk aanvaarden zij in zekere mate het risico dat het gemeenschappelijk vermogen door wanbeheer van de andere echtgenoot wordt aangetast. Het stelsel van het gezamenlijk bestuur biedt hiertegen tot op zekere hoogte bescherming, doch die bescherming wijkt in beginsel voor de rechten van derden te goeder trouw.⁴⁵

KRIS WAGNER
Advocaat te Brussel

⁴¹ R. DILLEMANS, *Huwelijkvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 133.

⁴² N. GEELHAND, *Belangenafweging in het huwelijkvermogensrecht: De belangen van de niet-contracterende echtgenoot versus de belangen van de derde-medcontractant*, Deel II, Gent, Mys & Breesch, 1994, p. 377, nr. 920.

⁴³ R. DILLEMANS, *Huwelijkvermogensrecht*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 135.

⁴⁴ Vergelijk: H. CASMAN, *Huwelijkvermogensrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, losbl., III.10 (‘Bestuur van gemeenschappelijk vermogen’), 50.

⁴⁵ Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat volgens sommigen de rechter, ook wanneer hij de goede trouw van de derde vaststelt, toch nog de vernietiging mag uitspreken. Zie over deze controverse: N. GEELHAND, *Belangenafweging in het huwelijkvermogensrecht: De belangen van de niet-contracterende echtgenoot versus de belangen van de derde-medcontractant*, Deel II, Gent, Mys & Breesch, 1994, p. 608 e.v.

HANDELSRECHT, ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT

☐ RECHTSTREEKS KREDIET

1999-00/85

ANTWERPEN (4° KAMER), 7 SEPTEMBER 1998

A.R.: 1992/AR/2768
Zet.: P. Renaers (Kamervoorzitter), P. Adriaensen en S. Bergs (Raadsheren)
Adv.: Mrs.M. Hanssen en B. Gruyters

1. GIROKAART - TOEPASSING VAN DE CHEQUEWET.
2. RECHTSTREEKS KREDIET - KREDIETVERLENING - INCASSOMAN-